

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.134 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія» на підставі прилюдного захисту дисертації «Імміграційні акти Конгресу США в кодовому, інформаційному та культурному вимірах (лінгвосоціотична інтерпретація)» 15 грудня 2023 року.

Городиловська Марія Тарасівна, 16.11.1996 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2018 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, здобула освітній ступінь магістра за спеціальністю «Філологія» та отримала професійну кваліфікацію «Викладач англійської та німецької мов і літератури». У 2021 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, здобула освітній ступінь магістра за спеціальністю «Право», форма навчання очна (денна).

З 09. 2019 р. до 09. 2023 р. навчалася в аспірантурі на кафедрі перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка, форма навчання очна (денна).

Працює асистентом кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, з 02.2019 р. до цього часу. З 03.2020 р. є експертом у Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» та 081 «Право».

Дисертацію виконано на кафедрі перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Андрейчук Надія Іванівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Здобувачка має 14 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, 4 статті у фахових наукових виданнях України, 0 монографій:

1. Городиловська М. Т. Терміни 'alien', 'immigrant' та 'citizen' в імміграційних актах Конгресу США: динаміка формування термінологічних смислів. Наукове видання Запорізького національного університету «Мова. Література. Фольклор». 2023. Вип. 1. С. 15–23.
DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2023-1-2>
2. Городиловська М. Т. Термінологічні особливості мови права в американському законодавчому дискурсі. Закарпатські філологічні студії. Випуск 27. Том 2. 2023. С. 98–105.
DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.17>
3. Horodylovska M. T. Immigration act as a genre of institutional legislative discourse. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2023. № 59 том 1. С. 65–70.
DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.59.1.15>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Кочан Ірина Миколаївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, без зауважень.

2. Бялик Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича МОН України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. У роботі здобувачка послуговується терміном «референтне поле лексики», «референтне поле лексичних одиниць» чи просто «референтне поле» (с. 120 і далі), однак не наводить визначення цього поняття і, таким чином, не цілком зрозуміло, що вона має на увазі, який статус цього поняття. З іншого боку, хотілося б почути від здобувачки, як це поняття корелює із суміжними поняттями, такими, як: «лексико-семантичне поле», «тематична група», «референтні зв'язки» тощо.

2. При описі інформаційного виміру досліджуваних імміграційних актів дисертантка використовує поняття «семантичної синтагми» (с. 120 і далі) та «інформаційної синтагми» (с. 174 і далі). Хотілося б дізнатися, в чому здобувачка бачить їх розбіжності і як може їх схарактеризувати?

3. В теоретичному огляді досліджуваної проблеми та її практичній реалізації, на наше переконання, можна було б послуговуватись ідеями Т. А. Себеока. На жаль, у дисертаційній роботі не знаходимо покликання на праці цього видатного американського вченого. А його праці *Знак є знак (Sign is Just a Sign Bloomington, Indiana University Press 1991)*, *Форми значення: Теорія систем моделювання і семіотичний аналіз (Forms of Meaning: Modeling Systems. Theory and Semiotic Analysis, Toronto University Press, 2000)*, *Знаки: вступ у семіотику (Signs: Introduction to Semiotics. Toronto University Press 2001)*, *Глобальна семіотика (Global Semiotics. Indiana University Press, 2001)* могли б доповнити теоретично-методологічне підґрунтя дослідження.

4. Вважаємо, що авторці слід би детальніше та конкретніше окреслити перспективи подальших досліджень.

3. Зеленська Олена Піменівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов і культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ МОН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. До прийняття в 1776 р. представниками Сполучених Штатів Америки на Континентальному конгресі (Continental Congress) Декларації незалежності, що було народженням американської держави, ніякої імміграційної політики не існувало, тому що не існувало самої держави. Тим не менше, в Декларації підкреслювалося, що народ тринадцяти північноамериканських колоній не відмовляється від спорідненості зі своїми «британськими побратимами» – "... our British Brethren" (The Declaration of Independence). У Декларації вже йдеться мова про натуралізацію та іноземців – He has endeavoured to prevent the Population of these States; for that Purpose obstructing the Laws for naturalization of Foreigners; refusing to pass others to encourage their migrations hither, and raising the Conditions of new appropriations of Lands (Він намагається запобігти заселенню цих штатів, перешкоджаючи з цією метою дії законів про натуралізацію іноземців, відмовляючись запровадити інші закони, щоб заохотити переселення сюди, та ускладнюючи умови нових наділень землею).

Нам видається, що було б доцільно почати дослідження з цього основоположного документа, який, фактично, поклав початок імміграційної політики та діяльності імміграційних служб США, появі імміграційних актів і містить важливі для теми дисертації положення і терміни.

2. Протягом більше ніж двохсотлітньої історії імміграційної політики США її цілі, задачі та методи проведення мінялися у відповідності з інтересами розвитку економічної системи, внутрішньо та зовнішньополітичного положення США, культурологічного стану і ставлення до іммігрантів в американському суспільстві, тобто завдання у конкретний історичний період з обслуговування та захисту соціально-прийнятних інтересів змінювалися. Дисертація містить деяку інформацію про події, що відбувалися в країні та світі, які вплинули на прийняття того чи іншого імміграційного акту. Проте, ми вважаємо, що недостатня увага приділена причинам появи на кожному етапі імміграційної політики США нових термінів для позначення особи чужинця, крім скажімо, alien. Наприклад, з'являються нові терміни у ХІХ столітті: *refugee, immigrant, not a citizen, foreigner, unlawful immigrant, etc.*; у ХХ столітті: *qualified alien*; у ХХІ столітті: *principal alien, sponsored alien, etc.* Але пояснення причин їх застосування, окрім наприклад, словникових визначень, прикладів вживання в імміграційних актах не дається. Важливо було б визначити, чому Конгрес у кожному випадку вживав певні терміни, наприклад, у "Immigration and Nationality Act" (1965) з'явився термін *an illegal alien (any alien who is convicted of a felony who is in the United States unlawfully ...)*, хоча з історії США відомо, що такі іноземці були й у попередні десятиліття.

Видається також важливим зазначити, які культурні, політичні, економічні тощо процеси є підставами для прийняття того чи іншого акта, а не просто коротко охарактеризувати зміст імміграційного акта. Адже тема дисертації передбачає інформаційний та культурний виміри. Наприклад, *Chinese Exclusion Act (1882)* – передбачає заборону на 10 років приїжджати до США робітникам з Китаю. Більше інформації немає. А справа в тому, що в кінці ХІХ століття американське ставлення до Китаю стало гіршим через фактор китайської імміграції в США, що викликало антикитайські настрої в Каліфорнії, де китайці в 1880-их роках склали вже 9%, і американці бачили в китайській імміграції загрозу ринку робочої сили. Чи *Chinese Exclusion Act (1888)* – повна заборона імміграції з Китаю. Ці причини викликали прийняття зазначених імміграційних актів та уможливили використання наріжних кодів з одиницями різних референтних полів, що й досліджується в дисертаційній роботі.

Причину можна охарактеризувати як самостійну цінність, що забезпечує принципову можливість наукового знання співпадати з об'єктивною реальністю. Тому проблема теорії доказування була і залишається актуальною.

3. На с. 56 дисертантка допустила логічну помилку, зазначивши, що «оскільки в процесі передавання знання перетворюються в інформацію, тому другий вимір семіозису виправдано іменуємо інформаційним». Знання є завершальним елементом у ланцюжку перетворення даних і інформації. Знання завжди являють собою усталений факт, що можна використовувати протягом довгого періоду часу. Знання – найважливіший елемент, тому що мають максимальну користь для досягнення цілі.

4. Ми не можемо погодитися з думкою, що правовий дискурс має лише дві основні функції: інформувальну (комунікативну) та функцію примусу (с. 37 дисертаційної праці). Не всі акти виконують функцію примусу. Наприклад, с. 130 дисертаційної праці: *Immigration and Naturalization Service Data Management Improvement Act (2000)*

– за допомогою електронної системи здійснюють запис чужинців, які в'їжджають/виїжджають до/з США та класифікують їх на іммігранта та неіммігранта; с. 131 Child Citizenship Act (2000) – один із батьків, який є громадянином США, може подати заявку на натуралізацію та отримати сертифікат тощо. Наведені приклади не містять функцію примусу.

Виходячи з функцій права (право – система загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки загального характеру, що встановлює й охороняє держава для регулювання суспільних відносин), серед яких, окрім зазначених вище, є регулятивна, гносеологічна, стратегічна, орієнтаційна, кодова, охоронна тощо функції, нам видається логічно додати до зазначених дисертанткою функцій правового дискурсу ще регулятивну, оскільки правові тексти, що кодують цей дискурс, забезпечують чітку організацію суспільних відносин, їх функціонування і розвиток відповідно до потреб суспільного прогресу; гносеологічну, тому що правові тексти є джерелом пізнання зафіксованих у них закономірностей розвитку суспільства, зокрема в США; орієнтаційну, оскільки правові тексти орієнтують людей на позитивні правові установки, правомірну поведінку; стратегічну, оскільки правові тексти містять нормативно зумовлені комунікативні стратегії і тактики взаємодії для досягнення комунікативних цілей; кодову, тому що вона стосується створення спеціальної мови, ефективної для виконання цілей і задач інституційної діяльності, та охоронну, тому що інформація, що передається в правових текстах, спрямована на захист позитивних суспільних відносин шляхом усунення соціально шкідливих і небезпечних діянь людей, відновлення порушених прав суб'єктів. Ці функції є взаємопов'язаними та взаємозумовленими, вони проявляються в діях його учасників і смислах спілкування, що реалізуються, і їх треба розглядати як такі, оскільки передбачається створення нормативного контексту взаємодії учасників дискурсу, жанрова типізація дій, що повторюються, просування соціокультурних цінностей і пріоритетних цілей, наступність інституційного досвіду та його вираження в символічних структурах права, створення спеціальної мови, що оптимізує взаємодію в межах інститутів, що склалися.

На с. 58 у висновках до розділу дисертантка зазначає, що законодавчий дискурс США має дві основні функції: інформативну та примусу, хоча в тексті розділу про це не йдеться мова. Раніше вона говорила про правовий дискурс, що має ці дві функції (с. 37). Проте, ми вважаємо це правомірним, оскільки законодавчий дискурс є підтипом правового, про що докладно описується на с. 33–35.

5. На наш погляд, вимагає деякого уточнення поділ загальних зв'язків референтних полів з наріжними кодами на універсальні, що стосуються всіх імміграційних актів, та унікальні, притаманні лише конкретному імміграційному акту. Наприклад, на с. 129 мова йдеться про Chinese Exclusion Act (1882), лінгвоінформаційні зв'язки референтних полів якого відносяться до універсальних (MASTER ↔ USA ↔ REPORT ↔ CHINESE PASSENGERS): зв'язок референтних полів покладав обов'язок на капітана корабля зареєструвати всіх пасажирів з Китаю, яких переправляли в США. Видається, що тут дається особлива, нова інформація, притаманна конкретному імміграційному акту, вона більше не повторюється. Порівняємо його з тим же актом (Chinese Exclusion Act (1882)) (с. 136), де лінгвоінформаційні зв'язки референтних полів (CHINA ↔ PERSON ↔ USA ↔ IDENTIFICATION) вже відносяться до унікальних, в якому також дається особлива, нова інформація, притаманна цьому імміграційному акту (кожного китайця (неробітника), який прямує до США, повинен ідентифікувати уряд Китаю); або з Steerage Act (1819), де

лінгвоінформаційні зв'язки референтних полів (CAPTAIN/MASTER ↔ MANIFEST ↔ PASSENGER) також відносяться до унікальних (у капітана корабля є обов'язок оформити список всіх пасажирів, які прибули до США). Яка різниця між цими прикладами?

Або яка різниця між Immigration and Naturalization Service Data Management Improvement Act (2000) (с. 130), лінгвоінформаційні зв'язки референтних полів якого відносяться до універсальних (ELECTRONIC SYSTEM ↔ REPORT ↔ ALIEN ↔ CLASSIFICATION) (з допомогою електронної системи здійснюється запис чужинців, що в'їжджають/виїжджають до/з США та класифікують їх на іммігрантів і неіммігрантів) та тим ж актом (с. 139), де лінгвоінформаційні зв'язки референтних полів вже відносяться до унікальних (ELECTRONIC SYSTEM ↔ ALIEN ↔ ARRIVAL ↔ DEPARTURE ↔ DATA) (до електронної системи вносили відомості про прибуття та відправлення чужинців)?

Між іншим, універсальні зв'язки референтних полів з наріжними кодами також можна поділити на певні групи, наприклад, референтні поля, що стосуються в'їзду/виїзду чужинців до/з США; чи умови для отримання громадянства тощо.

6. На с. 170 дисертаційної роботи йдеться про процедуру актування, дисертантка стверджує, що діяльність актування є мовленнєвою діяльністю, яка супроводжується дотриманням ustalених правил та створює правила, які визначають форми поведінки соціальної групи іммігрантів. Нам видається, основується на прикладах на с. 174–182, що сюди також варто додати правила, які визначають форми поведінки посадових осіб та різних установ, що мають відношення до імміграційних процесів і беруть у них безпосередню участь.

7. Видається, що доцільно дати детальніше тлумачення правової культури (Розділ 5), яка є сукупністю знаків, в яких закладена не просто правова інформація. Оскільки культура розглядається як інформаційна система, що зберігає та передає соціально значиму інформацію, вона розуміється як основна знакова система, що виконує функцію відбору та структурування інформації, а в рамках інформаційно-семіотичного підходу правова культура розглядається як сукупність знакових систем, так звана багаторівнева знакова система, сукупність культурних кодів, в яких втілюється (кодується) інформація, що в ній міститься.

4. Царьова Ірина Валеріївна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ МОН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. На с. 30–32 дисертації Марія Городиловська наголошує на дискусійності поняття дискурсу та низки визначень залежно від стилів мовлення, напрямів та підходів. Проте розгляд законодавчого дискурсу в динамічному аспекті потребував врахування функціонування окремих мовних одиниць, що зумовило розмежування понять 'соціального інституту (social institute)' та 'соціальної інституції (social institution)' (с. 32). На нашу думку, тут йдеться не про мовний, а про мовленнєвий аспект законодавчого дискурсу. З огляду на це виникає уточнення питання, як співвідносяться поняття «мова законодавства» і «законодавчий дискурс»? Чи потребує окремого віднесення до положень визначення дискурсу, оскільки воно не суперечить доктринально визначенню законодавчого дискурсу?

2. У першому розділі дисертації «Тлумачення метамови опису імміграційних актів з погляду мовознавства й лінгвосеміотики» Марії Тарасівні, на нашу думку, логічно було б більш детально описати зв'язок мови і права у контексті американського

імміграційного законодавства, подекуди замінити виклад матеріалу з переказу позицій дослідників на полеміку з їхніми поглядами, чітко проставити акценти, із чим дисертантка погоджується, а що викликає сумніви. Це, безперечно, посприяло б посиленню викладених теоретичних положень.

3. У підрозділі 5.2. на с. 74 зазначено: «Аналіз корпусу актів засвідчує, що регулятиви-повідомлення зіставляються з конкретними інформаційними синтагмами, до складу яких не входять виокремлені в Розділі 3 наріжні коди, тобто йдеться про дії, які не виконують безпосередньо іммігранти, а лише супроводжують їхні дії». Зауважу, що для узагальнення складних теоретичних питань і унаочнення прикладних результатів дисертації було б доцільно частіше використовувати кількісні показники.

4. Наступне міркування часткове, однак воно стосується вживаного в рецензованому дослідженні, а також поширеному в низці мовознавчих праць метонімічного вживання терміну «лінгвістичний» замість «лінгвальний». Приклади такого вживання наявні в структурі тексту. Однак зрозуміло, що термін «лінгвістичний» уживається в тому випадку, коли йдеться про науку – лінгвістику; термін «лінгвальний» скерований на підкреслення того, що в центрі уваги дослідника перебувають засоби мовного коду.

5. Побажаємо авторці в майбутньому видати глосарій основних термінів законодавчого дискурсу, що використовуються у дисертації. По-перше, це допомогло б читачам легше орієнтуватися в теоретичному змісті праці, а, по-друге, дозволило б зробити сприятливий для авторки акцент на запропонованих нею термінах.

5. Яхонтова Тетяна Вадимівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Мету дисертації сформульовано як «осягнення особливостей соціальної реальності імміграції в США крізь призму кодового, інформаційного та культурного вимірів знакодії імміграційних актів, які прийняв Конгрес США» (с. 21). Виникає питання, чи доречно згадувати про особливості соціальної реальності на початку формулювання мети саме у мовознавчій роботі?

2. Грунтуючись на праці Дорди (2011), авторка говорить про мету законодавчого дискурсу – встановлення норм поведінки для регулювання соціальних відносин (с. 37). Слід зазначити, що вираз «мета дискурсу» часто використовується у працях українських лінгвістів та мовознавців сусідніх країн, хоча англійські науковці його майже не вживають. В сучасному розумінні дискурс – це language in use, мовлення у сукупності усіх його аспектів, що породжується у певних контекстах (на відміну від жанрів, які виникають у комунікативних ситуаціях). Дискурси транслюють певні смисли та відбивають комунікативні практики, притаманні різним спільнотам або сферам життя, але чи можемо ми сказати, що вони мають цілі (знову-таки на відміну від жанрів, для яких комунікативна мета є критеріальною ознакою)? Яку мету, приміром, має спортивний дискурс? І чи саме законодавчий дискурс (а не його суб'єкти) встановлюють норми соціальної поведінки? Можливо, він як мовлення у широкому сенсі передусім виконує комунікативну функцію, забезпечує інформаційні процеси, тобто транслює ідеї, норми, принципи, узагальнює комунікативні інтенції? Можна порекомендувати М. Т. Городиловській – безперечно, вдумливого, глибокого науковцю – замислитись над цими питаннями. Видається, що слід було почати з лінгвосоціотичних аспектів з урахуванням того, що робота виконується у галузі лінгвістики.

3. У дисертації зроблено огляд поняття “жанр” з опертям на два методологічних підходи: соціориторичний (чи соціокомунікативний), який домінує у сучасній генології, та лінгвосеміотичний, який фактично розробляється у рецензованій дисертації. З огляду на особливу роль соціокомунікативного підходу в сучасному жанрознавстві хотілось би побачити у праці відповідну характеристику (хоча б зовсім стисло) жанру імміграційного акту: яка провідна мета цього жанру, хто його адресант та адресат, як організована його семантика, як структуруються тексти жанру, які він має міжжанрові зв'язки і т.д. Також можна було б висвітлити когнітивний та концептологічний підходи до визначення й аналізу жанрів (Годісь 2019; Дементьев 2010; Литвиненко 2011), оскільки виокремлення жанрових концептів певною мірою корелює з кодовим виміром жанру імміграційного акту, розглянутим у дисертації.

4. Для сучасного наукового дискурсу характерне широке використання візуальних засобів. З огляду на цю тенденцію хотілось би побачити візуалізацію лінгвосеміотичної моделі жанру імміграційного акту у тексті праці, адже це б наочно узагальнило значний науковий доробок авторки.

Загальна оцінка роботи і висновок.

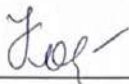
Дисертація Городиловської Марії Тарасівни на тему «Імміграційні акти Конгресу США в кодовому, інформаційному та культурному вимірах (лінгвосеміотична інтерпретація)» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. Робота є першим комплексним лінгвосеміотичним дослідженням імміграційного акта як вербальної знакової форми, яка в правовому соціальному інституті діє як складний регуляторний знак – закон, що стосується явища імміграції. Акт описано з погляду кодового, інформаційного та культурного вимірів його знакодії в просторі правової культури США, встановлено його місце в жанровій палітрі американського законодавчого дискурсу. Постульовано, що комплексним методом дослідження жанру імміграційного акта є лінгвосеміотична інтерпретація, яку запропоновано вважати основним методом дослідження в окремому підрозділі лінгвосеміотичних студій – правовій лінгвосеміотиці.

Дисертаційна робота Городиловської М. Т. «Імміграційні акти Конгресу США в кодовому, інформаційному та культурному вимірах (лінгвосеміотична інтерпретація)» за змістом, рівнем наукової новизни, практичним значенням та характером висновків відповідає галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 035 «Філологія» та сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій», а також затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – **Городиловська Марія Тарасівна** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Результати відкритого голосування: «За» – 5/11 членів ради,
«Проти» – 0/11 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.134 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Городиловській Марії Тарасівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.134

проф. Ірина КОЧАН

